

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Io. Baptistæ Portæ Neapolitani Magiæ Naturalis Libri
Viginti**

Della Porta, Giambattista

Frankfurt, 1607

Io. Baptistæ Portæ Neapolitani, Magiæ Natvralis Liber Octavvs,
Experimenta continet medica.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70772)

nil vltra ponderis, quam antea ex solo magnete, iam ex ferro & magnete simul erit, ita quasi absorpta, & ab effectu mouendi grauitas ferri virtute magnetis impedita erit. Quod falsum repperimus. Simile irridetur ab Aristophane de villico supra asellum sedente, ac aratrum super humeros gestante, dicente asellum aratri grauitatem non sentire, quum vis eius animæ pondus illud sustineret.

IO. BAPTISTÆ
PORTÆ NEAPOLITANI,
MAGIÆ NATVRALIS
LIBER OCTAVVS,

Experimenta continet medica.

PROOEMIUM.

ONSTITVERAMVS *omit-
tere sequentia hac medica experi-
menta, quum de ijs assatim vniuerso
Phytognomonicorum opere per-
tractatū esset, nec omisimus, quod
certi & occulti, de re illa habere-
mus, nisi quadam, qua ad eam normam redigi non
poterant. Et si alia quoq; distillationis libro descri-
bentur, ne tandem hic locus Medicinæ vacuus relin-
queretur, sententiam mutare, & aliqua
huc asferre decreui-
mus.*

VT ordinatè, quæ diximus, describamus experientia à morbis, qui capiti occurrunt, incipere constituimus, & primò à somno: nam satis anxie inter arcana hypnotica secreta requiruntur, maxime apud Medicos sunt existimationis, ludificando per somnum aliquorum dolores. Nec minus apud Duces, & Imperatores militum, quum hostibus stratagemata moliuntur. Soporifera hæc medicamenta, & maxime frigidis, & humidis constant. Plutarchus in Symposiacis somnum à frigiditate fieri dicit, & ob id hypnotica pharmaca plurimam habere vim *ψυκτικῆς*. Doccebitur primò

Mandragora somnum inducere.

Dioscorides eos homines protinus dormituros eo habitu dicit, quo mandragoram hauserunt, ereptis omnibus sensibus in ternas, quaterhasque, à quo potionati sunt, horas, & hac uti Medicos quum vrere, aut fecare quem volunt. Et mandragoram pro dunt viro periti vitibus adnatam, transmittere in illas potestatem somnificam, ut vinum ex eis bibentes facilius, procliviusque, in soporem collabantur. Hic mandragoræ historias relatu non iniucundas referemus ex authoribus stratagematarum. Iulius Frontinus refert: Annibal missus à Carthaginensibus aduersus rebellantes Afros, quum sciret gentem esse avidam vini, magnum eis modum mandragoræ permiscuit, cuius inter venenum & soporem media vis est, tunc prælio leui commisso, ex industria cessit, nocte deinde intèpesta, relictis intra castra quibusdam sarcinis, & omni vino infecto fugam simulavit, quumque Barbari occupatis castris in gaudium effusi medicatum merum avidè haussissent, ac in defunctorum modum strati iacerent, reuersus cepit eos, ac trucidavit. Polyænus idem. Et Cæsar versus Nicomediam nauigans iuxta Maleam à latronibus Cilicibus captus est, qui quum magnam mercedem pro eius liberatione peterent, ille duplicem summam promisit. Appulerunt ad Miletum, homines extra mœnia accurrebant. Cæsar Epicratem

Mile-

Milesium seruum mittit ad Milesios, rogans, vt sibi pecunias mutuo darent, qui eas confestim miserunt. Epocrates mandatum habens à Cæsare, vt cum pecunijs magnum conuiuij apparatus, & hydriam plenam ensibus, vinumq; mandragoræ mistum Cæsar duplicatam latronibus pecuniæ summam numerauit, eisq; conuiuium apposuit: illi exultantes pecuniarum multitudine largitei genio indulgebant, & vinum infectum bibentes, in soporem incidebant. Cæsar dormientes interficere iussit, statimq; pecunias Milesijs reddidit. Demosthenes demonstrare volens, quod, qui velut aspides somniculosa est, minus desides sunt, ac quodammodo à sensu distit, vt excitari non queant, ait consimiles hominibus videntur, qui mandragoram biberint Plinius folia olfactu somnum afferre dixit. Possunus idem

Somnificum medicamentum ex solano

conficere, nam hypnoticon ob effectum cognominat, cuius cortex in vino porus drachmæ pondere somnificam vim obinet, sed bladam & mitem Solanum vero manicum ignorate videtur tetens ætas, quippe in eius descriptione Dioscorides sibi constare non videtur: sed meo iudicio (vt alibi diximus) duas eo loco plantas describit stramonium Fuchsij, & herbam vulgo vocatam *bella donna*, quarum vires miæ somnifica sunt: nam & aquas sine odore, & sapore conficiunt, somnum inducentes, vt dolus dege nequeat, nam parua ex eo quantitas exhiberi debet: quum ego aquam modo quodam paraffem, & amico imposuiffem in quibusdam vltibus non nisi drachmam exhiberet, ille vnciam propinauit, iacuit potui quatuor die sine cibo, & motu, vt ab omnibus mortuus iudicaretur, nec vllis conatibus expergisci poterat, digestis vaporibus expectatus est, etsi mortem ex immodico vsu Dioscorides minetur: Modum iniquis celamus, probis apparet. Fit quoque

Somniferum ex papauere,

Ex eo eclegma fit soporiferum. Inciduntur capita decussando tenui manus libramento, ne penetret intus

plaga, erumpentem lachrimam subiectus unguis in my-
tulam corruet, & digressi haud multo post redeunt,
quod fluxit è vulnere coalitum inuenturi. Sed Thebi-
cum optimum. Idem de hyoscyamo dicendum, & de
cicuta. Et his omnibus possumus

Pomum somnificum conficere.

Constat enim opio, mandragora, cicute succo, hyoscy-
ami seminibus, hisq; moschum additur, vt odore illeci-
olito rem feriat, in pilam conglobato, quantum pugno
quis comprehendat, hoc sæpius adorando lumina fo-
mno demulcet, ac ligat. Tandem mirus tradetur

*Modus, quo quis dormiens soporiferum medi-
camentum hauriat.*

Sed quæ diximus facile quis cognoscet post somnum le-
à medicamēto malè mulctatum, & secum suspicionem
afferunt. Sed ex quampluribus dictorum quinta essentia
extrahitur somniferis menstruis: hoc plumbeis va-
sculis clauditur, sed optimè operculatis, ne minimam
auram expirent, nam euanesceret medicamentū. Ven-
di tempore amoto operculo, dormienti naribus admo-
uetur, subtilissimamq; vim halitus haurit olfactu, itaq;
sensus arcem obsidet, vt profundissimo demergatur
somnia, non nisi maximo conatu experrecturus. Post
somnia nulla capitis grauedo remanet, nec doli suspi-
cio. Hæc solerti Medico clara sunt, impio obscura.

Quomodo homines per diem dementari possint.

C A P. II.

POST soporifera medicamenta dicemus, quæ ho-
mines mente alienatos reddat, cognata res: eadem
enim plantæ, quæ somnum inducunt, si paulò plus pro-
pinentur, dementant, sed non quæ id perpetuo operen-
tur, docebimus, sed quæ nos iucundo spectaculo per di-
em demulceri possint, & post ludum nulla remanet no-
xa, & incipiemus à

ultra.

*Mandragora mentem alienare
quomodo possit. Diximus ex parua sopor, & plusculo
infania,*

infania, sed largo ex potu mors contrahitur. Morion si drachma propinetur infatuare dicit Dioscorides. Nos id faciliter fecimus vino: quod his constat. Mandragorę radices accipito, in mustum adhuc feruens, & in bullas tumens demittito, operculum indito, aptoq; loco feruetur binis mēsi bus, quum eo indigueris, potui dabis, qui id hauserit, vbi multum profundo fuerit demersus somno, mente capitur, vt per diem non parum deliret, ac post somnum soluitur demētia, nec dānnum affert, multumq; fuerit voluptuosum videre, perichitami. Poterimus eodem modo

Solano manico dementare.

Stramonium diximus, cuius semina iam arida macerata in vino per noctem, ac drachma propinata in cyatho vini, sed ritē data, ne hominē offendat, post aliquas horas dementat, vt mirabiles visiones potori ostendat, iucundas, horribiles, & varias: vt vis, soluitur demētia post somnum, nec mali aliquid infert, si, vt diximus, rectē administratum fuerit. Possumus & eius semine in puluerem redacto, obsonia condire, subtiliter super ea spargendo, quantum tribus digitis prehendere poteris. Per diem satis iucundē insanire facit. Sed venefica vis tollitur soluta post somnum, vel tactis temporibus, & pulsibus aceto, ac limonum succo. Possumus & aliter

alienā solani specie idem efficere.

Quam herbam vulgō *bella donna* nūcupari diximus, hęc omnino pessima, cuius radice siccā drachma inter alia hoc habet speciminis, quod homines dementat innoxie, vt nil incundius sit tale spectaculum videre, tam deliras ineptias, & visiones, quę etiam soluitur post somnum, sed interdum cibum capere recusant. Hoc tamen premonemus has omnes radices assumptas, vel semina, vt diximus, iucundas imagines obuersari bibentibus facit, & si aliquid plusculum propinaueris, excessum hunc mentis in triduum retinebit, sed quadruplicatum mortem quoq; afferet. Vnde cautē cum his procedendum. Erat amicus, qui quoties libuisset, alijs spectantibus poterat

*Hominem reddere, vt sibi persuaderet in
auem mutari*

quamcunque, vel animal, & insanias ad libitum produ-
cebat: nam potionato quodam medicamento, nunc
videbatur ipsum se in piscem mutatum, atq; iactis brachij
in solo natabat, & nunc resilere, nunc verò submergi
videbatur, alterum verò in anserem conuersum, &
ore herbas conuellebat, ac dentibus terram percutie-
bat, vt anser, nunc verò canebat, nitebaturque alas mou-
ere. Hoc autem faciebat supra dictis plantis, nec ab his
hyosciamum secludebat, extractis per sua menstrua ef-
fentijs, admiscebatque ijs, de eorum artibus, corde, ce-
rebro, & alijs. Memini dum illa iuuenis experiret in
contubernalibus, eorum insania versabatur circa ea,
quæ prius comederant, & ex cibi qualitate imagines
obuersabantur. Vnus qui bouinam carnem multam
ingurgitauerat, non nisi boues in imaginibus obuer-
santes videbat, ab eis cornibus impeti, & alia eiusmodi.
Potionato etiam quodam medicamento vir in terra
proicitur, atq; vt submersurus brachia & pedes moue-
bat, nitebaturque se à morte eripere: vbi autem vis me-
dicamenti obsolescit, quasi qui è mari euaserit, naufragus
capillum & vestimenta comprimebat, vt inde aquam
exprimeret, anhelabatque quasi maximo sui labore à
maximo periculo euasisset, hæc & complura visus
iucundiora faciet curiosus inuestigator: sat fuerit mo-
dum attigisse.

Somnia clara, obscura, incunda, meticulosaq; inducere.

C A P. III.

NUNC quomodo insomnia læta, vel tristia, & vera
induci possint, doce: et entabimus. Sed vt rem cer-
tius efficere sciamus, non obfuerit causas prius cogno-
scere. Cibus ex concoctione (quod pro explorato habe-
ri debet) tabescit, & in vaporem soluitur, quem, calidi-
tate iuncta, in leue desciscere par est, quumque natura
in sublime feratur, aliquatenus attolli, & in cerebrum
per venas reduudare, vbi cerebrum perpetuo obrigeno
frigore,

frigore, ad instar nubium generationis, vt in maiori mundo visitur, fit humificum, & nebulasit: sic intus stina reciprocatione denuo ad corda fertur, principis sensus domicilium: interim caput opplet, grauedinosum reddit, vt profundo demergatur somno. Vnde imagines descendentes, aliorum vaporum occursum, interpolantur, vt præposteræ, monstruosæq; videantur, idque in noctis conticinio. Si verò in matutino, vbi excrementicius, fæculentusq; sanguis à puro & frugi discretus, & ipse refrixit, & deserbuit; meracæ obsolutæq; visiones demonstrantur, & gratæ. Non ergo irrationabile duximus, quum in modo defato tumefacta potu virtus sopita langueat, tum ex natura edulij vapores attolluntur, tum ex ijs, quæ corpore abundant, in somno exultari, & immoderate iactari, vt diuersa incendia, tenebræ, grandinæ, putredinæ ex flaua, atraq; bili, frigido, putridoque humore. Sic aliquem trucidari, vel imple cruentari, sanguinis abundantiam habere, in modo temperie eiusdem præfiguram elici posse, Hippocrati & Galenò placet: vnde eibis vescentes flatuosos, eorum vt salebrosæ imagines, monstruosæque, quæ itidem attolluntur: si tenuis, modicæq; exhalationis, gratis animam exhilarant simulacris. Sic etiam extrinsecus applicando simplicia, secum illius rei phanasmata infecta sensuum principi deferunt. Arterix enim nostri corporis, inquit Galenus, ad se intus quodcunque trahunt, proximè circumdant eas, dum continuo dilatantur. Confert & iecur perungere: nam à ventriculo sursum euaporando permeat sanguis ad iecur, à iecinore ad cor subito: sic reciprocantes tinguntur vapores, eiusdem coloris imagines referentes. Vt non minus peruisigiles, quam soporantes lætemur, en

Somnia hilaria excitandi ratio.

Cœne summo, quum cubitum pergitur, si mandimus melisophylon, quam alij citraginem vocant, consopiti varijs illudimur imaginibus, quibus lætiores non percuperet animus, agros, viridaria, arbores, flores, prata, ac denique terram omnem in viorem cor-

uerfam, vmbrosis operculis opacatam, ac deniq; oculos circumlustrando, vernat vndiq; mundus, & arridet. Facit eosdem buglosson, ac feliolæ, populneæ frondesidem operantur, vnde vnguentum populneum his succedit. At si quærimus

Somnia obscura & tumultuosa,

Fabas edimus, & ideo à Pythagoreis abominatur, quod talia pariant insomnia. Phaseli, quos præcipuè smilaces hortenses vocant, tales pariunt; lentes, cæpe, allia, porra, sic smilax leuis, doryenium, picnocomum, vinum rubrum nouum, hæc insomnia ingerunt, in quibus phantasmata deluxata, laceffita, tortuosa, & turbida. Sic per æra delatus, maria, fluentaq; transnatate videbit, calus, mortem, tempestatū sæuitiam, imbres decidere, & nubilos dies videre, Solis fulgorem infuscari, cœlum hylmare, ac non nisi meticulosa omnia demonstrari. Sic prædicta loca illinēdo fuligine, vel omni adusto, oleoq; (quod ideo addimus, vt penetrandi vim medicamentum adsciscat) ignes, incendia, fulgetra, coruscationes, & omnia tenebris inuoluta. Hæc sufficere videntur, quia quomodo vera fieri possint libro Phytognomoniorum declarauimus.

Aliqua ad oculos præstantissima remedia.

C A P. IV.

QVVM oculis olim nos laboremus, & iam visus vsu priuati, & à præstantissimis Medicis habitis derelicti, accessit empyricus quidam, qui aquam hanc oculis imponendo, eodem die, ne dicam hora, sanitati restituit. Muneribus, precibus, dolo, ære nacti sumus secretum. Hic tradere non pigebit, vt quisque ex voto vi possit. Vfus ad inflammationes, lippitudines, nebulas, fistulas, & huiusmodi, & si non eodem, altero saltem die per sanat. Si omnes, quos integre sanitati restituerimus, recensere velimus, nimis prolixiores essemus. Sumitur igitur vini græci vulgò dicti phialas duas rosarum albarum aquæ distillatæ scilicet, aquæ chelidonie vncias binas, sceniculorum, euphragie, & rute tantundem, tutiæ sexunciam, garyophyllorum indicorum tantundem.

dem, sacchari cadi rosati drachmam, caphuræ sesquidrachmam, aloes tantundem. Tutia hoc modo præparatur. Igniatur, & sexies extinguitur in aqua rosacea cum vino græco remissa, sed aqua postremo eiiciatur: terenda terantur tenuissime, & cum aquis remisceantur. Aloe hoc modo aquis concorporatur, quum inhabilis sit puluerationi, indantur mortario cum aliquantulo aquæ iam descriptæ, seduloque agitetur, quatenus in aquam abeat, & strigmenti modo coeat, idque donec aquæ remisceatur, reliquis addatur. In vitreum vas indatur, operculatum, & lutatum ne exhalet, sub dio Solibus, & roribus exponito diebus quadraginta, ter, quater in die remiscendo, agitandoque, sic demum insolata reponitur, promenda vsu. Vtemur hoc modo

ad inflammationes, lippitudines, & fistulas.

Iaceat in lecto æger supinus, & iniecta intra apertos oculos aquæ lachryma, vel gutta, claudat, referetq; oculos infirmus, vt per oculorum cavitates intrusa aqua, per oculum diffundatur; Id bis, terve in die, & curabitur. Hoc vero modo vtemur ad

Oculorum nebulas,

Si nebula fuerint supra, vel infra corneam, cõficcito puluerem ex saccharo cado rosato, alumine combusto, & sepię osse: sed tenuissime contusum, & succretum incerniculo, vt tactum effugiat, & quum cubitum pergit, supra oculum pauxillum huius pulueris asperges, mox aquæ guttam extillabis, oculos claudiso, & dormito, nam citissime diluetur.

Ad dentes confirmandos. CAP. V.

NIL tandem præstantius in vniuersa medicinali silua hoc ad dentes remedio reperire potuimus, aqua enim per gingiuarum fissuras penetrans, vsque ad dentium nervulos peruenit, eosque roborat, & confirmat, insuper & si exesi fuerint, carne replet, & conuestit eos. Preterea albidos, nitidos, & vt vniones dētes splendentes reddit. Scio virum hoc solo remedio quamplurimas sibi opes comparasse. Sumito igitur, saluæ, vrticæ;

rosimarini, maluæ, & corticum radicum iuglandis bene lotorum, contusorumq; manipulos tres, itidem florum saluæ, rosimarini, oliuæ, & plantaginis foliorum tantundem, hypocistidis, marrubij, & summitarū rubi manipulos duos, florum myrti libram, seminum dimidiam, rosarum nondum dehiscensium cum suis stipitibus manipulos duos, sandalorum, coriannorum preparatorum, corticum citri drachmas duas, pulueris cinnamomi tres, nuces cupressi decē, pineas virides quinque, boli armeni orientalis, & mastichis duas drachmas. Terantur omnia, & vino nigro austero infundantur, uideo macerentur, & leniter expresso vino in vitru alembicum imponantur, lentoque igne extillet aqua, quæ cum duabus vncijs aluminis ebulliat, ore cooperato, dum in aqua dissoluatur. Vbi ea uti libuerit, suse plusculum aquæ, ac in ore agitato, & volutato, quousque vertatur in saliuam, proijce tunc, & linteo perfrica dentes: nam quæ spondimus, perficiet, scilicet dentes roborat, & circumscarificatas gingiuas carne conuestit. Nunc alia trademus experimenta

ad dentes stabiliendos.

Macerentur lentisci frondes, rosimarini, saluæ, & rubi in vino græco vocato, in ox leui igne per retortam extillabis, cuius haustus per os reuolutus, quousque in saliuam abeat, dentes corrobora, & gingiuas carne replet, & inalbat. Tollit dolorem dentium pyrethri radix contrusa, & dentibus indita, idemq; præstat & hyoscyami. Ad dentium *apudias* experti fumus portulacæ, sapius decantata.

Ad tumentes gingiuas

contunduntur radices & frondes plantaginis, & admoventur supra tumores, quum cubitum pergis, mane exiccatas reperies.

Ad humani corporis aliquas infirmitates tollendas.

C A P. VI.

CONGEREMVS hoc capite remedia aliqua, non prætercunda, quæ continuo periculo facto, vera nouimus, etsi usitata aliqua, tamen vera. Et primo

ad ca-

ad capitis dolorem.

Extrahitur è rosis quoddam esse sanguinei coloris, sed miri odoris, & strenuæ potentia. Madescant lintea eius liquore, fronti, & temporibus imponantur, continuo experimento nobis comprobatum, & si diurnos non tollit aliquando, lenit tamen. Si resiccescunt, & adhuc dolor yiget, iterum humectare ne tædeat. Multoties quoq; ophitem lapidem, vulgo serpentinum capiti admouimus, & tolli, & leniri nouimus. Vertiginem aboleri vidimus admoto alces vngue, & annulo in manu gestato in perpetuum tolli. Valent

ad labiorum scissuras

Hyoscyami semina, nam flagrantibus prunis iniecta, si surgens vapor per infundibulum papyraceum labiorum fissuris excipiat, adeo calens, vt vix sufferre valeat, sedatur illico tumor, glutinanturq; scissuræ, nunquam amplius rediunt. Nunc trademus

ad digitorum redurias

mirabile experimentum, quod à Paracelso didicimus, verum ex multiplici experimento cognitum, tollit enim illico tumorem, dolorem, & vnguem curat. Tollito terrestrem lumbricum, qui è terris erumpit, præcipue assidua stilla madentibus, si ibi enim rimeris, effodiasq; facile inuenies, sed viuum, & eo digitum circundabis, tantisper tenendo, donec moriatur, quod intra horam succedit, & sedatur illico dolor, pus exiccatur, & oreuissime sanatur, nec mirabilius ex tot, tantisque remedijs cognoui. Nec minus potens remedium

ad pleuritidem

inueni, quod folijs florū siluestris papaueris conficitur. Colliguntur flores papaueris dicti Maio mense, ante Solis ortum, priusquam hiscant, nam tenuia folia quum fiat, vel facillime leui vi caloris exiccantur, labunturq; in umbra siccantur, reponunturq; ad vsum. Vel stillentur flores, & seruetur aqua. Vnde si quis ex vino sumpsit puluerem drachmæ pondere, vel quantum argenteum nummum contumulare poterit, cum sua aqua, aut per se sola aqua, aut emplastrū ex puluere loco applica-

bis, sedatur illico dolor, non sine adstantium stupore. Idem operatur scobs ligni quercini visci ex vino pota. Affertur quoque ex India occidentali lapis hispanice *della huada* dictus, vt smaragdi plasma, qui brachio gestatus ex argento, amuletum huius morbi prædicatur.

Vidimus

ad colicum dolorem

maxime præstare *zibetum* dictū: nam vmbilico litum, ac raris quantitatibus, & supra liturā panis, ex clibano calente detractus appositus, & supra eum incubando prius quā frigesceret panis, dolor sedatur. Maxime salutaris

ad scroti tineas

puluis est, qui ex strigilibus excidit, dum equifones equorum, & id genus iumentorum sordes expoliunt, abraduntque, nam sanat sine dolore. Vellithargyri puluis, aloes, thuris, æruginis, aluminis, confusa & remissa omnia cum oleo lentiscino, & inuncta. Inter omnes hydrargyri præcipitati puluis impositus præstantissimus. Hæc potissima cognouimus

ad deturbandos calculos.

Ex saxifragia hircina, adianto, helxine, petrapio, bibinella, & cerarach, aquam ex balneo stillabis, & intercalatis diebus calculoso propinabis, nam calculos, quamuis magnos, exedet, corroditque, quotidiana experientia videbis in yrina harenulas, & exesa lapidis fragmenta. Præterea mori fructus & folia ante Solē collecta, distillata, vel in vmbra exiccata, si ex vino, vel propria aqua bibantur mane, mire ad deturbandos calculos valet. Fungos ex lapide natos in puluere redigimus, vel vmbra exiccatos, vel repenti clibano, & mane ex vino haustos mirum in modum ad calculos valere nouimus. Si tundantur semina, quæ in persici osse concluduntur, & macerentur biduo in aqua distillata per balneum siliquarum fabæ, ac mox denuo distillentur, potu calculos deiciunt. Troglodytem passerem Aetij, maxime valere nouimus aduersus vesicæ, & renum calculos. Ea auctularum omniū minima est, iuxta sepes versatur, caudam fert erectam, in summo alarū lineameta cinerei coloris habet.

habet, volatus breuis, tandem regulo similis: vim supra omnia fortitus est contra calculum, vt crudus excoctusque cibo exceptus, vel exiccatus, aut sale conditus, vel quocunque modo assumptus, etiam in puluerem redactus, ollis clausus, operculatus, & litus ne spiritum exhalet, ignisque impositus. A quam etiam experti sumus contra hunc morbum ex quadam vena à Vitruuio descripta, quam quum curiosius conquissemus & reperissemus, valde lætati sumus. Verba Vitruuij sunt. Item sunt nonnullæ acidæ venæ fontium, vt Lyncesto, & in Italia virena Campania Theano, alijsque locis pluribus, quæ hanc habent virtutem, vt calculos in vesicis, qui nascuntur in corporibus hominum potionibus discutiant. Fieri autem hoc naturaliter ita ideo videtur, quod acer, & acidus succus subest in ea terra, per quam egredientes venæ intinguntur acritudine, & ita quum in corpus inierunt, dissipant quæ ex aquarum subsidentia in corporibus, & concretis offenderunt. Quare autem discutiantur ex acidis hæ res, sic possumus animaduertere. Omni in aceto si ouum diutius positum fuerit, cortex eius mollescet, & dissoluetur. Item plumbum quod est lentissimum, & grauissimum, si in vase collocatum fuerit, & in eo acetum suffusum, id autem opertum, & oblitum si erit, efficitur vt plumbum dissoluatur, & fiat cerussa. Eisdem rationibus æs, quod etiam solidiore est natura, similiter curatum si fuerit, dissipabitur, & fiet ærugo. Item margaritæ, non minus saxo siliciæ, quas neq; ferrum, neq; ignis potest per se dissoluere, quum ab igne sunt percalescunt, aceto sparso dissiliunt & dissoluntur. Ergo quum has res ante oculos ita fieri videamus, ratiocinemur iisdem rationibus ex acidis propter acritudinem succi, etiam calculosos è natura rerum similiter posse curari. Hactenus Vitruuius. Locus vbi vena est, hodie dicitur vulgo *Francolise*, à Theano miliare distans, decurrit per viam, qua itur Romam. Nec omitemus oleum

ad confirmandum stomachum

mirabile, auget concoctionem, & nauseabundum sequat. Oleum ita paratur. Semisextarium olei perfectissimi

mi affunditur in vas æneum, stanno sublitum, patuli oris, mox contunduntur in marmorea pila ligneo pistillo, Romanæ menthæ libræ quindecim, sed vehementer, vsq; donec ad vnguinis formam deuentum sit, tantundem adde menthæ & absinthij, & in oleum indituro, rude misceto, versatoque, sed vase operculato, ne sordes externæ aliqua adijciantur, triduo, vt commadeant finito, mox lento igne decoquas quotidie quinque horis, idq; quindenis diebus repetendum, vsq; adeo quo subiecta olei natura infusarum herbarum vim in se trahat: herbas mox, & oleum per lineum pannum percolato, prælo, vel manibus, vt purum oleum exprimas. In oleum primo expressum alias herbas recenter concisas addimus, denuo coquimus, subindeq; premimus, eademque obseruari in tertiam molitionem etiam conueniet, & quotiens id innouamus, semper eandem operam impendemus, dum oleum viridem colorem contraxerit. Sed separate succum ab oleo magna cura oportet, enim uero si quid in eo vel minimum substiterit, & oleum effecta erit operationis, & totus modus deperit, argumētum optimæ decoctionis, & absorptionis humiditatis erit, si gutta super ignitam laminam instillata, non studeat. Tandem libram cinnamomi, sex libram nucum myristicarum, tantundem mastiches, & spicæ nardi, & tertiam garyophyllorum partem separatim conteres, & per incerniculum traiectas in oleum remisceris, lignea rudicula remiscendo. Omne igitur in vas testaceum vitro sublitum condito, sed longo præditum collo, vt recte claudi, & operculari possit, capacitatis tantæ, vt tertia pars vasis inanis relinquatur. Quindecim diebus in sole contineatur, ter, quater in die remiscendo, agitandoque, demum ad usum reponito.

Vt mulier concipiat. CAP. VII.

MVLTA circumferuntur remedia, quia maxime à magnatibus expetuntur, vt quæ diu steterat sterilis mulier, concipiat. Antiqui ad conceptionem saluam prædicabant, & in Copto Ægyptij post se uas per silentias, ab his qui superfuerant, ad eum succum bibendum

bendum mulieres coactas fuisse, vt conciperent pluries, & fœtus ederent. Sal etiam optimè genituræ consulit, nam non solum Venerem titillat, sed fœcunditatē præstat. Ægyptij suos canes ad coitum inertes fassamentis alacriores ad Venerem reddunt. Argumento est quoque fœcunditatis, quod naues maritimæ, Plutarcho teste, tam immensa muriū prole, & fœcunditate onerantur, nec desunt qui fœminas mures absq; masculi coitu solo salis linctū concipere affirmant. Et fassamentariæ mulieres incontinenter pruriunt, & spectatæ sunt fœcunditatis. Ob id Poetæ Venerem *αλιγενή* ex sale, vel mari natam finxerunt. Ægyptijq; sacerdotes, eodem Plutarcho auctore, à sale, & falsis edulij religiose se abstinant, quum illa tentiginem, & libidinem excitent. Nos vero tale probauimus, & optimum reperimus

Remedium ad concipiendum.

Vbi menstrua fluere desierint, tollito recens natum quum, coquito, moschum remisceto pondere grani frumentacei, quum cubitum pergat, absorbeat. Mane vero nouæ ollæ vereres fabas, saltem quinquennales indito, & aqua diu bulliant, & cubili surgens mulier fumū recipiat, veluti per infundibulū in muliebribus, per horæ spatium: mox hauffis duobus ouis sorbilibus, in lectum redeat, ac calidis linteis madorem exiccet, & abigat. & cum suo viro coeat, quiescat, deinde duo ouorum albumina cum bolo armento, ac draconis sanguine permisceat, ac lini stupam in eis madefaciat, & renibus applicet, & quia difficile hæret, fascijs cōstringenda est libertas decidēdi, mox surgat è cubili, noctu vero idem emplastrum innouet. Quum vero somnus irrepit, in ore zingiber verset. Idq; nouem diebus exequatur.

Ad contagiosam venericam lueem remedia.

C A P. VIII.

QVVM eiusmodi morbus adeo sæuiter in humanum genus grassaretur, multa ingenio, & experientia conquisita sunt præstantissima remedia, vt huic morbo occurramus. Et quum multa à multis describantur, hoc tamen nos vno solo contenti erimus, quod

non in hoc tantum morbo, sed fere omnibus uti poterimus, & quamplurima ex eo vidimus experimēta. Facile paratur, facileq; ab ægro assumitur. Sumo guaiaci ligni scobis libram vnam, sarfæ parillæ tenuiter tufæ dimidiam, senę frondium, & folliculo: ū uncias quinque, agrimonix & equiseti manipulum vnum, cinnamomi drachmam, tantundem gayophyllorum, nucem myristicam vnam: terantur omnia, & in doliolum conijciuntur, quod viginti amphoras vini græci vocati optimi capiat, macerentur per diem, illoq; in prandio & cœna vtatur æger ad libitum: nam sensim purgando omne malum curat, præter veneream lucem. Si ex purgatione debilitatur eger, aliquos dies intercalabit. Æstatis tempore ab impositione cinnamomi abstinēbit, & myristicæ nucis. Nos ad diuturnos capitis dolores, aurium surditatem, vocis hebetudinem, & infinitos alios morbos vsi sumus. Est quædam

Præseruatio à venerea contagione,

Qua quis post infelices congressus uti poterit. Sumito aristolochiæ, & gentianæ drachmam vnam, sandalorum, ligni aloes scrupulos duos, pulueris corallosum, spodij, cornu ceruini vsi semidrachmam, foliorū sonchi, scordij, betonicæ, scabiosæ, tormentillæ manipulum vnum, rosarum tantundem, scobis guaiaci duas, squamæ æris duas, hydrargyri præcipitati sesquidrachmam, vini maluatici libram, aquarum sonchi, scabiosæ duas. Misceto vinum & aquas, & in eis imposito guaiaci scobem per diem, mox reliqua, & decoquito vsque ad consumptionē medietatis, coletur, decoctum exprimat, & in eo liquore madescat per noctem linteum, siccetique in vmbra: idque ter repetat, post coitum abluē glandem, imposito frustulum lintei, ac præputium integito.

Aduersus venena antidota. CAP. IX.

VVEGATVM est Medicorum dogma, herbas, lapides, aliave serpentum faucibus iniecta, quæ eos trucidant, antidotum esse contra eorum venenum. Præcipue apud Dioscoridem legimus de anchusa onochilo, quæ

lo. quæ valdè efficax aduersus serpentes cõstat, manduca-
 cara si inspuatur, mori serpẽtem. Vnde nos semidrach-
 mam theriacæ, vel mithridatij, cum aqua vitæ remissa
 in os viperæ ingessimus, & semihora expirauit, hæc ean-
 dem aquaticum serpentem, quem vulgo *ceruionem* vo-
 cant, ingurgitare coegimus, etsi aliquantulum stupi-
 dus iacuisset, nil tamen mali passus est. Igitur oleum
 ex seminibus citrij, & arancij, vel limonis expressimus,
 & in serpentis faucibus instillauimus, & quamprimum
 interiit. Præterea diachma succi radicis angelicæ intra
 horam occidit. Balsamum, quod vocant ex occidenta-
 libus Indijs allatum, præcipuè contra eos valet, nam
 quum eo fauces, & os liuissimus, dimidiæ horæ spatio
 interiitunt. Orientale datum delibitorio veneno, aut
 ictui serpentum præsentem esse remedio Actius inquit. In
 Arabia vbi nascitur, omnis veneni timor abest, neque
 mortu quispiam extinguitur, sed tanquam pretiosissi-
 mum vnguentum partibus serpentibus, lethalis veneni
 noxa in mitiorem conditionem se conuertit. Sed nil
 præstantius inuenimus, quam terram insulæ Melitæ,
 nam tantillum pulueris in os iniectum, citissimè inter-
 ficat. Eiusdem ferè virtutis experti sumus lithoxylon,
 quo Medici vtuntur pro vermibus infantum. Sed est
 borax, siue chelonites. Galli crapodinam vocant, quem
 inueniri aiunt in capite bufonis senis, & magni, quem
 si quis, eo viuus, detraxerit, contra venena valere dicunt.
 Aiunt eximi viuentibus puniceo in panno, cuius colo-
 re plurimum oblectantur, atq; dum ipsi feriendo rela-
 xant se, capitis onus deponunt, id mox in subiectam ci-
 stam è medio foramine collabitur, alioquin eum resor-
 bet. Sed qui eum extraxerit, neminè veridicum reperi,
 nec eum multos dilaniassent, reperire vnquam potui. Id
 tamen pro vero affirmo, quos è rubetis extractos di-
 cunt, minerales esse, memini enim Romæ vidissè lapi-
 dis frustum magnum, quod ex multis alijs lapillis con-
 stabat, adhærebantque dorso, vt lepades scopulis, di-
 uersæ quantitatis parui, & magni. Sed virtus vera est,
 si quis eum cum veneno glutierit, innoxium ab eo ser-
 uat, circuit enim cum veneno, eiusque vires hebetat.

inefficaces reddit, & irritas. Sed perfectissimum trademus

Oleum contra omne venenum,

& ad retundendam eorum violentiam pluries expertum. Accipito vetustissimi olei libras tres, in eo florum hyperici duos manipulos macerandos imposito per mensem in Sole, dein expressis folijs, exemptisque in oleum denuo effunduntur vnciæ binę florum eiusdem herbæ, & per diei quadrantem, balneo tepentis aquæ ebullire sinas, exemptum vas bene obstitant, ne sit qua interspiret, & ad insolandum quindecim diebus expones. Iulio mense ternas seminis vncias cõtunde leniter, & mergito in phialas duas optimi vini albi, cum gentianæ, tormentillæ, dictami albi, zedoariæ, carlinæ Augusto mense collectarum, sandalorum rubeorum, aristolochiæ longę ex æquo drachmis duabus: hæc omnia triduo macerari finito in eo, exempta in oleum imposito, & senis horis decoquatur leniter in balneo, mox per torculū premantur: Oleo addatur vncia croci, myrrhæ, aloes epaticæ, spicæ nardi, rhabarbari, omnia bene contusa, vt per diē cum oleo ebulliant in balneo. Tandem adde theriacæ, mithridatij ex æquo vncias binas, & senis etiam horis balneo ebulliant, tandem quadraginta diebus in Sole contineantur. Vfus eius huiusmodi. Pestis tēpore, aut suspecti veneni, vnge stomachum, & pulsus, & locum supra cor, sorbe tres guttas ex mero, & mira operabitur.

Aduersus pestem præcautiones & antidota.

C A P. X.

DIXIMVS de venenis, nunc de peste, cognata re, & cui eiusdem remedijs ferè occurri possit. Describemus tantum illa, quæ nostris temporibus à Brutijs experta sunt, Siculis & Venetis (dum his locis pestis grassaretur) pestilentię populatim grassantis contagijs vnicè aduersarij, & corpora ab lue vindicare. Describenda est primum

Confectio garyophyllorum florum aduersus pestem,

Et mira

Et mira eius operatio. Maio mense garyophylli flores colligantur, rubicundi & flagrantissimi coloris, quia vehementioris virtutis sunt, a viridi calice eximito folia, & forficibus, vngues rescindito, & marmoreo mortario, ligneoq; pistillo tandiu contundes, quoad tactum effugiant, interea saccharum decoquatur, pro singulis frondium libris, ternæ sacchari indantur in peluum æneam, liquefiant, & bulliant paucissima aqua, quam fieri poterit è floribus aranciorum stillatitia, vt cito absumatur, donec ad debitam coctionem deducatur, albuminis oui agitati iustum modum, quod & bullitioni, & despumationi suffecturum sit, affundunt, agitando, & scopulis tumidas albuminis spumas detergendo, donec sordes omnes despumando sint exemptæ, tunc affusis foliorum contusorum ponderibus, ligneo rutabulo agentur, donec sanguineum colorem assequantur. Quam coctioni propinqui sumus, addantur garyophyllorum indiciorum in tenuissimum pulverem contusorum, cum pauxillo moscho drachmæ duæ, quæ amica societate odorem & gratiam florum addant, & exsiccant, in defictilibus vasculis indantur, seruenturq; si aliquas hemoni succi guttas addes, viuidiore sanguineo colore placebunt. Possimus & supra frigidum marmor proijciendo misturam in rhombos, vel rotundas placentulas formare. Si quis id præstantiori modo efficere voluerit, extrahatur aqua florum color, eoque diluto saccharum decoquatur, nam fragrantius spirabit. Sunt qui florum folia non contendant, sed forficibus in tenuissimos capillos secant, & saccharo condiant, sed gustus gratiam non ineunt. Hæc confectio maximam cum palato inicit gratiam, maximeque fragrantissimo garyophyllorum odore placebit. Vires, quas experisumus, hæ sunt. Præstat ad omnes cordis affectus, scilicet animi deliquium, & cordis tremorem, ad vertigines, ad venena, & venenorum animalium ictus, & præcipue aduersus pestilentia contagia. Fit ex eis acetum, & dilutum, quo si quis nares manefricauerit, utilis contagiosæ auræ arcendæ, nocturnis distillationibus, & melancholicis effectibus. Valet & hoc remedium

Contra pestem.

Mense Maio corymbos hederæ legas, & syluestria papauera ante Solis ortum, ne dehiscant. Aprili galegam, siuerutam caprariam, umbra exiccantur, & conuertantur in puluerem, cuius drachma ex vino hausta contra morbi contagia valet. Lapis bezoar ex Indijs occidentalibus ad latus, appensus collo, vt pēdeat iuxta cor, vel puluis ex vino propinatus ponderē quatuor granorum, & contra pestis, & pestilentialium febrium contagia præualet, vt nouimus; & sincopim tollit, & cordi hilaritatem conciliat. Aqua, vel oleum extractum ex citri seminibus vehementissimum antidotum cōtra pestem. Expertum quoq; est Appariti; Hispani oleum aduersus pestem præstantissimum.

Ad vulnera, & plagas remedia. CAP. XI.

SVPER SVNT aliqua ad vulnera & plagas remedia quæ non omittentur, quum aliqua miræ operationis ex eis expertus fuerim. Primò ad vulnera, & quatuor plurima alia remedia describemus

Oleum Hispani.

Sumito nouæ ceræ libras binas, saluæ vnias quaterinas, seminis lini totidem, florum rorismarini, & seminis lauri binas, totidem betonicæ, florum chamæmeli, vel olei ternas, cinnamomi sesquiunciam, hiperici, vel eius olei totidem, olei veteris binas. Exiccantur flores & herbæ in umbra, & vbi obauerint, tundantur, & cribro rufa incernantur. Liquefcat igni cera, dein oleum affunditur, mox pulueres, semper rudicula permiscendo; tandem supra marmor proiecto, & in parua frusta secato, & vitreo vase obtorto, & luto paleato munito, igni accommodetur cum suo receptaculo, commissura obstipa, adempto interclusis omni spiramento, ne vitæ deuolet, euanescatq;. Primò lento igne aqua excipitur, mox aucto, oleum rubrum separatis vas recipies, & operculatis reconde ad vsus. Vis eius excalearia, collum, quod frigiditate obriguerit, proluendo sanat, vulnera illitū consolidat, neruorum contractionibus

ex fit.

ex frigido succurrit, frigidas podagras lenit, manuum tremores tollit, ad ischiadas propinatur, haustum ex vino anginae fert opem, pubem & renes perungendo, vel aquam, & oleum ex vino haustum calculos frangit, & deturbat, & hebetat venenum. Aurium surditati, inditur auribus lana peruncta, illinuntur renes, & venter in eorum doloribus, ex aceto haustum comitialibus, & deperditae memoriae praestat, mulierum verenda linendo cit menstrua, vel ex vino aliquas guttas hauriendo, eodem modo cibi appetentiam prouocat, summo mane sumendo, contra scorpionum morsus: quando quis cubitum pergit, aut quamprimum surgat hauriens, cui anima scetet, praestat opem. Praeterea

ad frigidos dolores

omnes compescendos, tollendosque, utpote podagricos, ischiadicos, nervorum morbos, convulsiones, arthriticos, frigidas defluxiones, aliosque morbos humidos, frigidosque praestantissimum est oleum ardenarum auium, olim Diomedearum. In Diomedeis enim insulis, quae hodie vulgo *Tremiti* vocatur, in Adriatico mari aues quaedam sunt, vulgo *ardena* dictae, nascuntur ibi, versanturque, nec alibi reperiri dicuntur, ex anatum specie, piscibus viuentes, quos noctu venantur, carnes in cibum non veniunt, quum piscium virus oleant, immodice pinguescunt. Aues interficiuntur, mox deplumatae, exenterataeque pedibus suspenduntur, emittunt oleum quoddam crocei nigri coloris, sed odoris grauissimi, infesti, piscosi que. Perunctum oleum, quantum quis sufferre valet, ea operatur, quae diximus & maiora. Sed calidos effectus maxime laedit. Extat aqua

ad veteres plagas.

Viuam calcem si aqua madefacies, & in eam dissolues, ter, quater in die remiscendo, post ubi refederit, & exclaruerit, decolabis, & seruabis; in ea si lintea madescat, & plagis apponantur, curantur. Non omitteremus, quas experti sumus

virtutes tabaci herba

vocatae, ex multis, quae circumferuntur. Ex eorum se-

minibus exprimitur oleum, scilicet ex libra ternæ viciæ proueniunt, quo diros podagræ cruciatus leuamus. Succus depuratus, excoctus in syrupum, mane ingestus, vocem concinnam, claram, & sonoram reddit, maximè ijs commodis, qui phonsco dant operam. Si frondes conterantur, extrahaturque ex eis succus, & eo puerorum capita perungatur, illico ped culi depêrduntur. Ad crurum marcidas plagas, & vlcera manantia, sola apposita valent. Pulmones marini, vulgò *piles*: crystallini, pellucidi, si casu natantium serotum tetigerint, intolerabili dolore excruciant, succus huius herbæ *perlinitus*, dolorem sedat, & citissimè tollit.

De secreto quodam ad vulnera remedio.

C A P. XII.

EX T A N T quædam potiones, vulnerariæ dictæ: nam solo potu sanant, immo in eis mirabile quiddam apparet, quo potiones videntur per vulnera illabi. Sunt hæ autem

Potiones vulnerariæ.

Sumito pirolæ, consolidæ auræ, aristolochiæ, & parthenij manipulū vnum æquè ex omnibus, sed agrimonniæ duos. Decoquantur omnia in optimo vino, & recenti digerantur sub fimo equino. Vel pirolæ manipulos duos, cyclaminis, & faniculæ vnum, alchimilla dimidium. Coquantur in duabus mensuris vini ex more, & mane & vesperi in potū propinentur: herbas, quas elixasti, super vulnera ligabis, admisto pauco sale: & interim alijs medicamentis ne utaris. Nec omittemus

Vnguentum armorium,

Græcis *ἰνὸξρομα* dictum, olim à Paracelso Maximiliano Cæsarum datum, & ab eodem expertum, maxime carum ab eo habitum quamdiu vixit, cuius aulæ nobilis mihi cōmunicauit. Si adlatum fuerit ferrum, quod sauciauit, aut lignum eiusdem sanguine madefactum, sanabitur æger, etiam si longè aberit. Cape vsneæ, sive musci contreti in caluaria aeri derelicta, vncias binas, adipis humani totidem, mumie, sanguinis humani semiunciam, olei lini, terebinthine, boli armeni vncias,

omnia

omnia simul mortario terantur: in vna oblonga & angusta seruantur. Immerge ferrum in vnguentum, & ita relinquatur: æger mane sui ipsius vrina eluat vulnus, nulloque addito deligetur, & sine dolore aliquo sanabitur.

Quomodo infirmitates simulari possint.

C A P. XIII.

NON parum profuit aliquibus infirmitates simulasse, vt hostium manus aufugerent, aut paruo pretio redimerentur, aut tormentorum pœnas cauerent, ab antiquis factitata, à recentioribus vsu recepta. Docebimus

Sanguineum fluxum quomodo mentiatur.

Amphiretus Acantius captus à piratis, in Lemnum deductus, in vinculis cõseruabatur, prædonibus magnam pecuniarum vim redemptitiam sperantibus. Ille à cibo abstinens, minium aqua salsa commistum bibit. Quum igitur aluum vacuaret, prædones existimantes in sanguinis fluxum incidisse, vinculis soluerunt, ne ob morbum è vita decederet, atque ita ipsius speratæ pecuniæ perirent. Ille solutus, noctu aufugit, conscensaque nauis piscatoria, Acantum peruenit. Ex Poliaeno. Indicæ ficus fructus, qui mororum modo maturi manus inficiunt, si comederis, sanguineam vrinam reddunt, id quod multis terrorem incussit, credentes se illico esse perituros. Mororum fructus, vel sanguis porcini coctus, & esus, stercois etuore tingit. Rubia tinctorum esu vrinam cruentam exigit: ex Dioscoride. Legitur etiam, si quis manu eam habuerit diutius, vrinam tingere. Docebimus etiam

Color pallidus quomodo inducatur.

Cuminum liuorem, palloremque bibentibus gignit. Ita certe ferunt Portij Latronis clari inter magistros dicendi ad sectatores simili. udinem coloris studij contracti imitatos. Et paulò ante Iulium Vindicem adscriptorem illum à Nerone libertatis, captione testamenti sic lenocinatum. Cumino etiam suffiuntur, qui facies suas exterminant, vt sanctitatem, & corporis mace-

ratione

Z z

rationem adsimulent. Extat quoque experimentum, quo facile quis scire poterit

Plaga quomodo inducantur.

Extat clematis, & flammula, intolerabilis acrimonia, ut merito flammule nomen sibi adsciuerit. Contusa & emplastrata breui temporis spatio exulcerant, & pustulas inducunt. Sunt & cantharides contuse cum aqua forti remissæ, ampullas ciunt aqua plenas: his etiam herniæ inducuntur.

De fascinatione, & fascinationis amuleta.

C A P. XIV.

I AM de fascinatione est differendum, quiq; effascinatores fuerint, nec silentio prætereundum: nam si nobis prisorum monumeta percurrere libeat, compertimus eiusmodi multa posteritati prodita iam esse, qui noua recentioris æui euentu antiquæ famæ non profus vanæ suffragetur; nec historijs fidem derogare opus esse censui, si rei veras causas validis rationibus arctare nequimus, præterea quum pleraq; sint peruestigatione penitus submouentia, quod autem ipse ex alijs opinionibus senserim, in medium explicandum duxi. Multa apud Theocritum, & Virgilium reperies. Vnde

Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.

Isigonus, & Memphodorus in Africa terra familias quasdam produnt, voce & lingua effascinantes, quæ si impensius fortè, quam liceat, admiratæ fuerint, vel laudarint pulchras arbores, lætiores se getes, infantes pleniores, egregios equos, pecudes pastu, vel cultu optimas, arescant, & emoriantur repente: hæc omnia nulli alij causæ obnoxia, quod Solinus quoque scriptum reliquit. Idem Isigonus Triballis, & Illyrijs eiusdem generis esse, quæ pupillas binas in oculis habeant, atque visu exitialem effascinationem faciant, & interimant, quos diutius intueantur, iratis præcipuè oculis, tam nocenti sunt visu, & impuberes maximè noxam sentiunt. Huiusmodi fœminas in Scythia esse, quæ vocantur Bithiæ, tradit Apollonides. Philarchus in ponto Thibiorum genus alterum, multosq; alios eiusdem naturæ, quorum

quorum moras dicit in oculo altero pupillam geminam,
 in altero vero equi effigiem esse. quorum meminit quoque
 Didymus. Nec dissimilis generis Damon perdidit phar-
 macum in Æthiopia, cuius sudor tabem contactis cor-
 poribus afferat, ac feminas quoque omnes visu effasci-
 nare patet, quæ duplices pupillas habeant. Cicero quo-
 que de iis scribit, sic Plutarchus, & Philarchus effasci-
 natores gentes Paethebeorum Pontum incolentes,
 non pusionibus modo, quorum sit imbecillis natura,
 sed adultis, qui solido, concretiorique constant corpore,
 pestilentes esse, & intuitu, soloque habitu in morbos lan-
 guere quos permant, & in tabem resoluant. Nec solum
 qui continuo, sed hospites, & qui eorum commercio
 alienissimi concutiuntur, tanta oculis vis, & fascinum,
 quanquam per contactum, & miscellam iniatur sæpe, per
 oculos tamen perficitur: ut sit exterminatio quædam spi-
 ritus per oculos ad fascinati cor deueniens, totumque in-
 ficiens. Sic enim euenit, ut adolescens subtili, claro, ca-
 lido, dulci, sanguine præditus, tales det spiritus, qui in
 à cordis calore à puriori sanguine exoriantur: quia le-
 uissimi in altiori corporis parte perueniunt, & per ocu-
 los prociunt, & iaculantur, qui maxime foraminosi, ve-
 nulentissimi sunt, omniumque partium nitidissimi, & cum spi-
 ritu ipso vna vis quædam ignea radijs emittitur, ut ruben-
 tes oculos, & lippos spectantes obuios, simili cogantur
 laborare morbo: mihi quoque accidens detrimentum attulit:
 inficit enim aerem, qui infectus alium inficit, sic ocu-
 lis proximus vna secum vaporem corrupti sanguinis
 deferens, cuius contagione spectantis oculi rubore si-
 mili afficiuntur. Sic adimit lupus vocem, sic regulus vi-
 tam, qui aspectu venenum excitat, & radijs virulentos
 infigit ictus, cum speculo autem reciproco iaculatu in
 sui authorem retorquentur. Sic immundæ mulieris in-
 tuitum reformidat politum speculum, ut affert Aristot-
 teles, eiusque aspectu sol descit, & fulgor hebetatur, quod
 euenit, quia sanguineus vapor in speculi superficiem pro-
 pter similitudinem in unitatem coit, ut quadam eluue-
 cula operiatur, & clare demonstratur, imo si nouitium
 ægerime elues, quod ideo in panno, vel saxo non eue-

nit, quia in illo serpit, & in profundo descendit, in hoc vero ex partium inconcinnitate dissipatur. At speculum quia pertinax obstat, quia tersum, infractum reseruat, quia frigidum coacto aere guttulas gignit. Tali ferme pacto si in clarum vitrum respices, facies salivæ roris aspergine rigatur, atque vna coiens in salivam relabitur, sic ex oculis radiorum profluvium, qui spirituum vehicula ad occurstantis oculos perveniens, tranverberat, & percussis hominis interiora afficit, propriam quærens regionem, quum è corde exoriantur, sic ipsi in cordis marginibus coguntur in sanguinem, peregrinus hic sanguis, ab effascinati viri natura discordans, reliquum tabe conficit, vnde ægrotat, eatenus contagione ipsa permanente, quatenus vis calidi sanguinis in membris viget, & quum sanguinis affectio sit, ex natura quâ interpolari affligitur febris, quæ si in bili, vel pituita esset, per intervalla fortasse sedaretur. Vt autem distinctius patescant omnia, id primo sciendum, duplicem apud authores fascinum reperiri, alterum amoris, invidia & malevolentie alterum. Si vero pulchri desiderio, formæq; concinnitatis fuerit desiderio irretitum, quam cernens iaculetur, per oculos venenum haurit, & venustæ spectrum formæ amantis cordi residet, igniculos succendit, vnde semper affligi solet: Et quia ibi mollissimus amati sanguis vagatur, vultus representat, suiq; ipsius sanguine relucet, in se non quiescit, & sic ab eo trahitur, vt vulnerati sanguis in vulnerantem labitur. Recte hoc sic innuit Lucretius:

Idq; petit corpus, mens unde est saucia amore,

Namq; omnes plerunq; cadunt in vulnus: Et illam

Emicat in partem sanguis, unde scimus idu:

Et si cominus est, os tum ruber occupat humor.

Si vero invidia, & malevolentie fuerit, quem tale virus infecerit, effascinatio noxia admodum, maximeq; in vetulis reperitur. Nec valet aliquis inficiari, quin animo affecto male habeat corpus, animusq; affectus corporis vires firmat, & potiores reddit, nec solum immutat corpus proprium, sed alienum reddit, & tanto id, quanto ardores interiores vindictæ, vel cupiditatis in corde

corde cient. Nonne auaritia, mœror, vel amor, colores
 & habitus immutat? Inuidia nonne corpus pallore in-
 signi, & extrema induit macie? Nonne prægnantis a-
 uiditas inficit tenerum fœtum rei agnatæ nota? Sic
 ybi flagrantés inuidia oculos, & truces deflexerit, & per-
 niciosè nocendi cupido acrius micat ex oculis, & inte-
 stinus ardor proficiscitur ab eis, astantium corporibus,
 maxime speciosis malum inferunt, oculorum acies,
 uti telum transuerberat, præcordia perurit, & maciei
 præbet causam, si cholericus, & sanguinei præsertim fue-
 rint: nam pororum apertura, & humorum subtilitate
 facile depascitur morbus. Nec solum ex passione tale fit
 corpus, sed venenum humano reperiri posse corpore fa-
 cile est, quod probat Auicenna: pleriq; tali sunt natura
 præditi, quod mirum videri non debet, si arte fieri posse
 sæpius visum est. Mittitur Alexandro ab Indorum Re-
 gina insignis speciei puella, serpentium veneno delibu-
 ta, & depasta, ut Aristoteles tradit, & Auicenna Rufi te-
 stimonio scribit. Galenus autem alteram fuisse, quæ
 hyoscyamum impune sumeret, alia vero aconitum, ut
 nec gallina appropinquaret. Et frequenti eius usu (ut ex
 antiquorum monumentis accepimus) vsque adeo in-
 noxium præbuit se veneno Mithridates Pontir rex, ut
 quum vellet veneno sibi mortem consciscere, ne se Ro-
 manis dederet, nullam ex assumpto veneno perceperit
 noxam. Gallinas anguium, & lacertorum carnibus ob-
 esas, vel tritico eorum iure decocto, si accipitri glutien-
 das dabis, accelerat pennarum defluuium; multaque
 præterea fiunt, quæ longum esset recensere. Sic pleriq;
 viri suapte natura sunt, qui tactu infirmitates aliquas
 curant, multi araneum, & oleandrum comedentes, ser-
 pentumq; morsus floccifaciunt, nec tabem sentiunt, si
 similem sortiuntur naturam, quorum obrutus, vel ema-
 nans spiratio non homines solum, sed plantulas, her-
 bas, cæteraque emaciat, ut exarescant penitus: & sæ-
 pe vbi eiusmodi animalia resident, aentes segetes ve-
 neni participes factæ exiccata cernuntur, non nisi ocu-
 lorum vi, & auræ cuiusdam eructatione. Nonne mu-
 lieres mensium tempore cucumeres, & pepones tactu,

visuq; inficiunt, vt marcescant? nonne pueri innocen-
tius viris, quam mulieribus tractantur? & plures scemi-
nas, quam viros effascinatrices reperies, complexionis
ratione, fortiori enim lapsu à temperamēto decedunt,
plurimisq; noxijs vescuntur, vt singulis mēsis super-
fluitatibus expleantur, & sanguis ebulliat melancholi-
cus. Vnde yappres orti, sursum elati per oculos prola-
buntur, & astantibus venenum expirant, & tali corpus
explent. Vnde sanguinei, ex parte quadam cholericis, &
qui oculos habent amplos, nitentes & glaucos, & caste
viuunt (ne frequenti coitu humorum succus exhauria-
tur) qui frequentissimo intuitu, diutissima imaginatio-
ne, aciem aciei dirigit, radij radijs, & lumina luminib.
coniungantur, fortasse amorem accendere poterit. Sed
cur eius fascino, non aliorum detineatur, ex superioribus
& ex hac videtur ratione. Euenit enim ex fascino intentio-
ne, qui quidē per spiritus, siue vapores transmitti-
tur ad maleficium, & spiritu illo affectus, ei similis af-
ficitur: existente enim maxime in passione illa, & ima-
ginatiua virtute circa rem valde fixa, habitus diu per-
manens, spirituum habet obedientiam, & sanguinis
tūc exoptata re potest à virtutibus deuinciri, & inflam-
mari. Quamquam animus (vt Auicennæ ascribitur,
neque ab hac sententia illius abhorret auctoritas) solo
affectu, & imperio tales producere potest affectiones.
Placet Musæo, quod amoris fundamenta oculus iaciat,
& præcipue ad amandum illices sint: & ex aspectu a-
morem nasci dicit Diogenianus, vbi incognitam ama-
ri non posse dicit. Et tanquam prodigij loco Iuuenalis
de amante refert:

Qui nunquam visa flagrabat amore puella,

Nitidus enim oculorū obtutus visam ad insaniam com-
pellit, amorisq; allicitur per oculos rudimentum. Re-
liqua vero membra non fere dant causam, sed concit-
tant, vt formæ lenocinio serpentem remorentur vi-
sis rebus lectum, & immorantem obtutu feriant, &
ibi Cupidinem excubantem aiunt sua mittere tela, vt
emissus ex oculis aculeus, in astantis oculos confugiat,
ac præcordia perurat. Apuleius. Isti enim tui oculi per
meos

meos oculos ad intima delapsi, acerrimum meis medullis commouent incendium. Iam non paruam tribuimus quærentibus radicem, ni penitus, malæque mentis compos extiteris, multis corroborare poteris. Quod si aliquibus fortasse mirum fuerit, morbis perpen-
 sionis edunt, super-
 chol-
 prola-
 corpus
 erici, &
 & cast-
 auri-
 inatio-
 minid-
 rit. Sed
 perion-
 tis in-
 nsmi-
 illis af-
 & ima-
 u per-
 quinis:
 inflam-
 ibitur,
 s) solo
 ones.
 iaciat,
 & a-
 a ma-
 enalis

pendis, qui ex contagione eueniunt, vri pruritus, scabiem, lippitudinem, epidimiam, si tactu, visu, loquela, astantem inficiat, facileq; tabem contrahat, cur amatoria contagio, morborum omnium grauissima pestis, non illico homines inuadat, ac peritus consumat? Nec in alijs solum, sed in ipsos quoque relabatur, immissumque fascinum ipsi alliciunt. Veterum quoque scriptis proditur de Eutelida, qui reflexionibus, aquis, speculo, vel fonte resilientibus, in videntem imaginem retorquentibus, sibi fascini perniciem intulit. Author

Ευτελίδας ἀνάγ' Βρηθίρεν ἰδ' ὠν ὀλόφισις αἴνης
 Διήεντι ποταμῶ ἀδ' ἀντικα νεσσοσ ἀδίκης.

Adeo sibi pulcher visus est, vt eodem, quo alij ipse fascino deciderit, sic pristinum corporis habitum deperdidit, peculiariisque mori pœnas dedit. Sic se proprio pueri vitiant fascinato, parentes vero veneficis, & fascinatoribus causam ascribunt. Nunc autem cape

Amoris alexiteria remedia.

Multa enim sunt, quæ prudens instituit vetustas. Si amoris fascinum amoliri conaberis, sic auerruncabis: visum abstrahas, ne tuis aciem oculis adigat, neve lumina luminibus copulentur, vnde enim affici solet, inde causam amoue, consuetudinem interpollatim remoue, otium repelle, grauibus animum adhibe curis, sanguinem, sudorem, & excrementa omnino large eijcito, vt vna noxia eijciatur aura. Et contraria primis extant quoque. Nunc autem cape

Inuidiæ fascini amuletum.

Si inuidorum fuerit maleficium, illud sic nosces. Colorem deperdet, difficulter oculos eleuat, semper inclinatur, crebra iactat suspiria, cor angustijs cohibetur, nec signum conspicitur mali alicuius, lacrimas effundit sal-
 fas, & amaras. Ad ipsum exfascinandum: quia aer con-

ragiosus & contaminatus est, odorata suffimenta sub-
stituantur, vt aërem instaurent, nec minus aquis irro-
rando, cinnamomū, garyophyllos, ciperum, xilalocni
molchum, & ambarū. Ideo prisca ad hoc vsq; nostrum
æuum se propagauit consuetudo, retinentq; hoc mu-
lieres, si noxam pueros cōtraxisse vident, ad expiandos
ethure eos suffumigant, & circumuoluunt; claro seruen-
tur aere, ij pendeant è collo lapides, carbunculus, iacin-
thus, saphirus. Alissum in domo suspēsū, rhamnū,
& phu opiferum putat amuletum Dioscorides: hyssopū
& liliū odorato, annulus deferatur ex onagri, vel alini
domestici yngula, satyrion, quæ orchis & fœmina dici-
tur. Rutam suo odore probat Aristoteles. Hæc omnia
veneficiorum vires hebetant.

IO. BAPTISTÆ
PORTÆ NEAPOLITA-
NI, MAGIÆ NATVRALIS
LIBER NONVS,

Qui mulieres fucat, & mangonizat.

PROOEMIUM.

QVVM medicinam cosmetica con-
sequatur, post illam de fucus, mu-
liebribus ornamentis à capite vsq;
ad pedes quamplurima prosequer-
mur. Sed ne aliquibus superuacuum
videretur his libris ea interponere,
quæ ad mulierum decorem pertinent; optaremus
confide-